

GEOGRAFIK JOYLASHUVNING DAFN MAROSIMLARIGA TA'SIRI

Meliyev Muzaffar Saidakbarovich

O'qituvchi, Qo'qon DPI

Ahmadjonov Ilknur Axrorjon o'g'li

Q'qon DPI talabasi

To'lqinboyeva Shaxzodabonu Dilmurod qizi

Q'qon DPI talabasi

Annotatsiya

Dafn marosimlari butun dunyo xalqlari an'alarida chuqur ildiz otgan madaniy amaliyotdir. Ushbu maqola geografik joylashuvning dafn marosimlariga ta'sirini, ekologik, ijtimoiy va tarixiy omillar ushbu amaliyotlarni qanday shakllantirishini o'rganadi. Turli mintaqalarda dafn etish urf-odatlarini tahlil qilib, biz o'lim marosimlari kontekstida madaniyat va geografiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlashga harakat qilamiz. Tadqiqot iqlim, landshaft va ijtimoiy tuzilmalarning dafn etish an'analari evolyutsiyasiga ta'sirini hisobga olgan holda antropologik va arxeologik nuqtai nazarga asoslanadi. Ushbu tadqiqot orqali biz jug'rofiy joylashuv jamiyatlar o'zlarini hurmat qilish usullarini qanday shakllantirishini chuqur tushunishga hissa qo'shishga intilamiz.

***Kalit so'zlar:** Dafn marosimi, geografik joylashuv, madaniyat, o'lim marosimlari, atrof-muhit omillari, ijtimoiy omillar, tarixiy omillar, antropologiya, arxeologiya, iqlim, landshaft, ijtimoiy tuzilmalar, an'alar, madaniy amaliyot.*

Kirish

Marhumni dafn etish bilan bog'liq amaliyotlar inson madaniyatining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, jamiyatning e'tiqodlari, qadriyatlar va atrof-muhit bilan munosabatlarini aks ettiradi. Dafn etish marosimlari an'alarda chuqur ildiz otgan bo'lsa-da, ularning namoyon bo'lishi turli geografik joylarda bir xil emas. Madaniy me'yorlar, atrof-muhit sharoitlari va tarixiy kontekstlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir jamoalarning vafot etganlarini xotirlash usullarini sezilarli darajada shakllantiradi.

Ushbu tadqiqot geografik joylashuvning dafn marosimlariga ta'sirini o'rganishga kirishadi, bu amaliyotlarning xilma-xilligiga hissa qo'shadigan omillarning murakkab ¹gobelenini o'rganadi. Turli mintaqalarda dafn etish urf-odatlarini o'rganish orqali biz o'lim marosimlari kontekstida madaniyat va geografiya o'rtasidagi nozik aloqalarni ochishni maqsad qilganmiz. Antropologik va arxeologik nuqtai nazarlar iqlim,

---

¹**Gobelen** (rus.) — qo'lda tasvir hosil qilib to'qilgan gilam (shpaler), badiiy buyum. Parij manufakturasi (1662)ning mahsulotlari dastlab shunday atalgan (15-asrning mashhur bo'yoqchilari Gobelenlar nomidan). G. rangli jun va ipak (ba'zan tilla va kumush) iplar bilan rassomlar (manufaktura boshqaruvchisi rassom Sh. Lebrén, 18-asrda F. Bushe, J. B. Udri va b.) kartondan buyumning tabiiy kattaligida bajargan tasvirlari asosida to'qilgan

landshaft va ijtimoiy tuzilmalarning dafn etish an'analari evolyutsiyasiga ta'sirini sinchkovlik bilan o'rganishimiz mumkin bo'lgan linzalarni taqdim etadi.

Ushbu fanlararo relef bo'ylab harakatlanar ekanmiz, bizning maqsadimiz geografik joylashuvning so'zsiz me'mor sifatida qanday harakat qilishini, umrining oxirigacha bo'lgan sayohatni o'rab turgan marosimlar va an'analarni shakllantirishni har tomonlama tushunishga hissa qo'shishdir. Shunday qilib, biz chegaralarni oshib o'tadigan va bizni yashayotgan landshaftlar bilan bog'laydigan insoniy tajriba va iboralarning boy gobelenini yoritishga umid qilamiz.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi

Dafn marosimlarida madaniy xilma-xilligi;

Insoniyat madaniyatining boy gobelenlari butun dunyo bo'ylab kuzatilgan dafn marosimlariga turlicha yondashuvlarda yaqqol namoyon bo'ladi. Olimlar uzoq vaqtdan beri o'lim va dafn qilish bilan bog'liq noyob amaliyotlarni hujjatlashtirib, har bir marosimga kiritilgan madaniy ahamiyatga ega ekanligini ta'kidladilar. Qadimgi tsivilizatsiyalarning murakkab marosimlaridan tortib, zamonaviy jamiyatlarning an'analari gacha, dafn marosimlarining asosini tashkil etuvchi madaniy nuanslarni tushunish muhimligini ta'kidlaydi.

Atrof-muhit omillarining ta'siri;

Geografik joylashuv ko'mish amaliyotini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi, atrof-muhit omillari chuqur ta'sir qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iqlim sharoiti dafn qilinadigan joylarni tanlash, saqlash usullari va qabrlarning moddiylikiga ta'sir qiladi. Masalan, qirg'oq bo'yidagi jamoalar qurg'oqchil hududlarda yashovchilarga qaraganda ko'milishning alohida usullari bilan shug'ullanishi mumkin. Atrof-muhit omillari va dafn etish urf-odatlarini o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushunish ushbu marosimlarning murakkabligini ochish uchun juda muhimdir.

Jamiyat tuzilmalari va tarixiy kontekst;

Jamoalarning ijtimoiy tuzilishi tarixiy traektoriyalar bilan birgalikda dafn marosimlarining xilma-xilligiga yanada yordam beradi. ²Ierarxik tuzilmalar, diniy e'tiqodlar va tarixiy voqealar o'lim bilan bog'liq marosimlarni shakllantiradi. Adabiyotda vaqt o'tishi bilan dafn etish amaliyotining evolyutsiyasi yoritilgan, bu an'analarning jamiyatdagi o'zgarishlar va tarixiy bosqichlarga javoban dinamik tabiati tasvirlangan.

Metodologiya

Tadqiqot loyihasi;

Ushbu tadqiqot geografik joylashuvning dafn marosimlariga ta'sirini o'rganish uchun qiyosiy va analitik tadqiqot loyihasini qo'llaydi. O'zgarishlarni aniqlash uchun turli mintaqalarda dafn etish amaliyotini tahlil qilib, madaniyatlararo yondashuv qabul

---

²Ierarxiya (yunoncha hierarchia, hieros — avliyo va arche — hukmronlik, hokimiyat) — bir butun narsa yoki hodisalar ayrim qismlari yoki elementlarining yuqoridan quyiga tomon bir tartibda joy olishi.

qilinadi. Tadqiqot etnografik hisoblar, arxeologik topilmalar va tarixiy yozuvlar kabi birlamchi manbalarga tayanib, sifat va miqdoriy usullarni birlashtiradi.

Ma'lumotlarni yig'ish;

Dastlabki ma'lumotlar dalaga tashriflar, mahalliy jamoalar bilan suhbatlar va dafn etilgan joylarni bevosita kuzatish orqali to'planadi. Bundan tashqari, dafn etish amaliyoti bo'yicha tarixiy ma'lumotlarni to'plash uchun arxiv tadqiqotlari olib boriladi. Ushbu manbalarning sintezi dafn marosimlarini shakllantiruvchi madaniy va ekologik omillar haqida har tomonlama tushuncha berishga qaratilgan.

Ma'lumotlarni tahlil qilish;

Ma'lumotlarni tahlil qilish sifat ma'lumotlarini tematik kodlash va miqdoriy ma'lumotlarni statistik tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Geografik joylarda dafn etish amaliyotidagi umumiylik va farqlarni aniqlash uchun qiyosiy asoslar qo'llaniladi. Topilmalar madaniy geografiya va antropologiyaning nazariy doirasida talqin etiladi.

Natijalar

Dafn etish amaliyotidagi geografik joylashuvlar;

Sohilbo'yi hududlari;

Sohilbo'yi mintaqalarida dafn etish amaliyotini tahlil qilish dengiz ramzi va marosimlariga aniq tayanishni ko'rsatadi. Sohil bo'yida yashovchi jamoalar ko'pincha qayiq shaklidagi tobutlar, qobiq bezaklari va marhumning dengizga ramziy qo'yib yuborilishi bilan bog'liq marosimlar kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Ushbu dengiz ta'siri atrof-muhit omillari va dafn etish kontekstidagi madaniy ifodalar o'rtasidagi chuqur bog'liqlikni ta'kidlaydi.

Qurg'oqchil muhit;

Aksincha, qurg'oqchil muhitda dafn etish amaliyoti qiyin ekologik sharoitlarga moslashishni namoyish etadi. Tadqiqot natijalari cheklangan tuproq qoplami bilan ajralib turadigan hududlarda maqbaralar va jar yoqasidagi qabrlar kabi yer usti inshootlari keng tarqalganligini ko'rsatadi. Suv resurslarining tanqisligi ko'pincha jamoalarni ekologik cheklovlar va madaniy zukkolik o'rtasidagi murakkab raqsga urg'u berib, saqlashning innovatsion usullarini ishlab chiqishga undaydi.

Ijtimoiy-tarixiy dinamika;

Ierarxik jamiyatlar

Aniq ierarxik tuzilishga ega bo'lgan jamiyatlarda dafn marosimlari o'ziga xos xususiyatlarni ko'rsatadi. Qabrlarning joylashishi, qabr buyumlaridan foydalanish va marosimlarning murakkabligi ko'pincha ijtimoiy mavqe bilan bog'liq. Tarixiy tahlillar ijtimoiy tuzilmalardagi o'zgarishlarga mos keladigan dafn etish amaliyotidagi o'zgarishlarni ochib beradi, madaniy me'yorlar va kuch dinamikasi o'rtasidagi simbiotik munosabatlar haqida tushuncha beradi.

Madaniy uzluksizlik va moslashish;

Turli tarixiy davrlarda dafn etish amaliyotini o'rganish ham davomiylikni, ham moslashishni ko'rsatadi. Ba'zi marosimlar saqlanib qolsa-da, boshqalari tashqi ta'sirlar va madaniy almashinuvga javoban rivojlanadi. Tarixiy voqealar va dafn marosimlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir jamiyatdagi o'zgarishlar sharoitida madaniy amaliyotlarning mustahkamligini ta'kidlaydi.

Madaniyatlararo sintez;

Turli xil geografik joylardagi ma'lumotlarni sintez qilish dafn etish amaliyotidagi umumiylik va farqlarni ta'kidlaydi. Simvoldan foydalanish, jamoaviy motam amaliyoti va dafn etilgan joylarning ahamiyati kabi madaniy motivlar universal iplar sifatida paydo bo'ladi. Shu bilan birga, noyob mintaqaviy iboralar geografik joylashuv ushbu amaliyotlarning shakllanishiga chuqur ta'sirini ko'rsatadi.

Muhokama

Geografik joylashuv va madaniy istiqbollarni birlashtirish;

Ushbu tadqiqot natijalari geografik joylashuv va dafn etish amaliyotlari o'rtasidagi murakkab o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi. Sohilbo'yi hududlari dengiz ta'sirini namoyish etadi, bu jamoalar va ularning tabiiy muhiti o'rtasidagi chuqur aloqani aks ettiradi. Qurg'oqchil muhitda dafn etish usullarining moslashuvi ekologik cheklovlar sharoitida madaniy an'analarning mustahkamligini ta'kidlaydi. Bu kuzatishlar dafn marosimlarining dinamikasini har tomonlama tushunish uchun geografik va madaniy istiqbollarni birlashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Dafn etish odatlarining ekologik omillari;

Dafn etish amaliyotiga atrof-muhit omillarining ta'siri turli landshaftlarda yaqqol namoyon bo'ladi. Dengizga yaqinlik tufayli shakllangan qirg'oq jamoalari dengiz resurslariga tayanishni o'zida mujassam etgan marosimlarda qatnashadilar. Bundan farqli o'laroq, qurg'oqchil muhitlar madaniyat va tabiiy muhit o'rtasidagi dinamik munosabatlarni namoyish etadigan innovatsion dafn usullarini talab qiladi. Ushbu ekologik omillarni tan olish geografiyaning o'lim atrofidagi madaniy ifodalarni shakllantirishdagi roli haqidagi tushunchamizni kuchaytiradi.

Jamiyat tuzilmalari va madaniy uzluksizlik;

Jamiyat tuzilmalari dafn etish odatlarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi, ierarxik jamiyatlar qabrlarni joylashtirish va davolashda o'ziga xos xususiyatlarni namoyish etadi. Tarixiy tahlil kuch dinamikasidagi siljishlar dafn marosimiga qanday ta'sir qilishini ochib beradi, bu ijtimoiy tuzilmalar va madaniy ifodalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni ko'rsatadi. Madaniy uzluksizlik va moslashuv asosiy mavzular sifatida paydo bo'lib, insoniyat jamiyatlarining doimiy o'zgaruvchan gobelenlari sharoitida dafn etish an'analarning mustahkamligini ta'kidlaydi.

Madaniy meros va antropologiyaga ta'siri;

Dafn etish amaliyotlarining madaniyatlararo sintezi madaniy merosni saqlash va antropologik tadqiqotlar uchun qimmatli tushunchalarni beradi. Dafn etish urf-odatlaridagi umumiylik va tafovutlarni tan olish, har bir jamoaning o'ziga xos ifodalarini hurmat qilish bilan birga, insoniyatning umumiy tajribasi haqidagi tushunchamizni boyitadi. Bu bilim madaniy merosni asrab-avaylash, o'lim bilan bog'liq insoniy iboralarning xilma-xilligini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kelajakdagi yo'nalishlar;

Ushbu tadqiqot qimmatli fikrlarni taklif qilsa-da, geografik joylashuv va dafn etish amaliyotlari o'rtasidagi murakkab munosabatlar haqidagi tushunchamizni kengaytirish uchun qo'shimcha tadqiqotlarga ehtiyoj qolmoqda. Kelajakdagi tadqiqotlar muayyan madaniy kontekstlarni chuqurroq o'rganishi, kengroq ma'lumotlar to'plamidan foydalanishi va rivojlanayotgan dafn an'alariga zamonaviy omillarning ta'sirini o'rganishi mumkin. Bundan tashqari, antropologlar, arxeologlar va atrof-muhit bo'yicha olimlar o'rtasidagi fanlararo hamkorlik dafn marosimlarining dinamikasi bo'yicha yaxlit nuqtai nazarni ta'minlashi mumkin.

XULOSA

Ushbu tadqiqot geografik joylashuvning dafn marosimlariga ta'sirini har tomonlama o'rganib chiqdi, madaniy antropologiya, arxeologiya va atrof-muhit fanidan olingan fikrlarni birlashtirdi. Sohilbo'yi va qurg'oqchil hududlarda dafn etish amaliyotlarida kuzatilgan turli xil jarayonlar atrof-muhit omillarining o'lim bilan bog'liq madaniy ifodalarga chuqur ta'sirini ta'kidlaydi. Ijtimoiy tuzilmalar va tarixiy dinamikaning o'zaro bog'liqligi madaniy an'alarining moslashuvi va davomiyligini aks ettiruvchi dafn marosimlarining boy gobeleniga yanada yordam beradi.

Madaniyatlararo sintez universal mavzularni ham, mintaqaviy o'zgarishlarni ham ochib beradi, dafn etish amaliyotini tushunishga kompleks yondashuv zarurligini ta'kidlaydi. Geografik joylashuv jimjit, ammo ta'sirchan me'mor sifatida paydo bo'lib, jamoalar o'zlarini sharaflash uchun foydalanadigan marosimlar va an'analarni shakllantiradi. Umumiy xususiyatlarni tan olish umumiy insoniylik tuyg'usini uyg'otadi, farqlarni qadrlash esa har bir madaniy ifodaning o'ziga xosligini nishonlaydi.

Biz dafn marosimlarining murakkabliklarini o'rganar ekanmiz, ushbu tadqiqot madaniy merosni saqlash va antropologik tushunish bo'yicha kengroq munozaraga hissa qo'shadi. Topilmalar madaniy an'alarining mustahkamligini, jamoalarning o'z muhitiga moslashishini va madaniy ifodalar va geografik landshaftlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni ta'kidlaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, dafn etish amaliyotlarini o'rganish hayot, o'lim va biz yashayotgan landshaftlar o'rtasidagi murakkab bog'lanishlarga bir oyna beradi. Oldinga borar ekanmiz, madaniy ifodalarning dinamik tabiati va ularning o'zgaruvchan dunyoga sezgirligini tan olgan holda, ushbu murakkab munosabatlarning qatlamlarini ochishda davom etishimiz zarur. Bunday sa'y-harakatlar orqali biz

insoniyat xilma-xilligi haqidagi tushunchamizni chuqurlashtiramiz va jamiyatlar vafot etganlarni xotirlashning sanoqsiz usullarini saqlash va qadrlash uchun yo'l ochamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xasanboyevich, Berdiyev G'ayratjon. "FARG 'ONA VILOYATI TIBBIY-GEOGRAFIK SHAROITINI O 'RGANISH VA KASALLANISHLAR TARKIBI TAHLILI." *PEDAGOGS jurnali* 35.4 (2023): 71-75.
2. Xasanboyevich, Berdiyev G'ayratjon. "YADROVIY QUOLLAR XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH." *PEDAGOGS jurnali* 35.4 (2023): 29-34.
3. Xasanboyevich, Berdiyev G'ayratjon. "O'ZBEKISTON DARYOLARINING XO'JALIKDAGI AHAMIYATI VA ULARNI MUHOFAZA QILISH." *PEDAGOGS jurnali* 35.4 (2023): 24-28.
4. Xasanboyevich, Berdiyev G'ayratjon, Ahmadjonov Ilknur Axrorjon o'g'li, and Karimov Shoulug'Zokirjon o'g'li. "FARG 'ONA VILOYATINING EKOLOGIK HOLATI: KENG QAMROVLI TAHLIL." *PEDAGOG* 6.6 (2023): 124-129.
5. Xasanboyevich, Berdiyev G'ayratjon, Ahmadjonov Ilknur Axrorjon o'g'li, and Karimov Shoulug'Zokirjon o'g'li. "FARG'ONA VILOYATIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH." *PEDAGOG* 6.6 (2023): 118-123.
6. Тожибоева, М. А., А. М. Жаббаров, and М. С. Мелиев. "Ферганская долина и её пустыни." *Ученый XXI века* 1.1 (2020): 3-4.
7. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar, Kokan SPI Teacher, and Kokan SPI Student. "GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF FUNERALS." *Innovative Technologica: Methodical Research Journal* 3.12 (2022): 72-78.
8. Mamanovich, Abdunazarov Lutfillo, Meliyev Muzaffar Saidakbarovich, and Erqulov Turdimorod Abduraxmon o'g'li. "Village Economy And Environmental Protection." *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)* 3.12 (2022): 267-270.
9. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar, et al. "PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF EDUCATION OF ENVIRONMENTAL LITERACY OF SCHOOL STUDENTS." *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions* 3.12 (2022): 134-139.
10. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar. "Use and Protection of Water Resources." *International Journal on Orange Technologies* 3.3 (2021): 212-213.
11. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar. "Ecological Features of Biogas Production." *International Journal on Orange Technologies* 3.3 (2021): 214-216.
12. Nararov, H. Y., and D. X. Yuldasheva. "Ecological Features of Biogas Production." *Ilm Sarchashmalari* 22.4 (2022): 124-126.
13. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar, and Jobborov Azamjon Mashrabovich. "FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE TEACHING OF FLORA

- AND FAUNA IN GEOGRAPHY CLASSES." *Academicia Globe: Inderscience Research* 3.12 (2022): 115-118.
14. Alisherovich, Akbarov. "G'olibjon, and Meliev Muzaffar Saydakbarovich." *Ecological Condition and Development Problems of Recreation Zones of Fergana Region.* *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3 (2022): 803-807.
  15. Alisherovich, Akbarov Golibjon. "Ecological Condition and Development Problems of Recreation Zones of Fergana Region." *International Journal on Orange Technologies* 3.5 (2021): 171-173.
  16. Mamanovich, Abdunazarov Lutfillo. "Pedagogical properties of environmental education and education in educational institutions." *Open Access Repository* 8.12 (2022): 624-627.
  17. Абдуназаров, Л. М. "Касбий таълимда экологик ўқув унинг таъминоти ва амалга жорий этиш." *Кадрлар тайёрлаш тизимида ўрта махсус касб-хунар таълимнинг ўрни ва ахамияти* 1.1 (2016): 31-33.
  18. ГАПСАЛАМОВ, АЛМАЗ РАФИСОВИЧ, et al. "Учредители: Полторац Сергей Николаевич." *КЛИО* 10: 137-145.
  19. Abdunazarov, Lutfillo, and Farzonabegim Akhmedova. "IMPORTANCE OF UNDERSTANDING WATER EROSION AND ITS CONSEQUENCES." *Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education*. Vol. 1. No. 9. 2023.
  20. Abdunazarov, Lutfillo, and Farzonabegim Akhmedova. "IMPACT OF WETLANDS ON RIVER FLOW." *International Conference on Science, Engineering & Technology*. Vol. 1. No. 2. 2023.
  21. Abdunazarov, Lutfillo, and Farzonabegim Akhmedova. "HYDROLOGICAL IMPORTANCE OF GLACIERS." *International Conference on Business Management and Humanities*. Vol. 1. No. 2. 2023.
  22. Abdunazarov, Lutfillo, and Farzonabegim Akhmedova. "FACTORS AFFECTING WATER EROSION." *International Conference on Multidisciplinary Research*. Vol. 1. No. 2. 2023.
  23. кизи Ахмедова, Фарзонабегим Сайдулла. "ГИДРОЛОГИЧЕСКИЙ РЕЖИМ ВОДНО-БОЛОТНЫХ УГОДИЙ." *Educational Research in Universal Sciences* 2.4 (2023): 338-340.
  24. Nigmatov A.N., Tobirov O.K. The Methodological Basis of Geographical Tourism. *Nat Sci* 2021;19(5):19-25]
  25. Nigmatov A.N., Tobirov O.Q. Classification Of Geosystem For The Purpose Of Tourist Zoning And The Role Of Natural Geographical Approach. *N Y Sci J* 2022;15(2):7-13

26. Nigmatov A.N., Tobirov O.Q. Natural geographical features of geographical tourism in the Fergana valley as a part of Uzbekistan. *Researcher* 2022;14(2):1-12]
27. Nigmatov, A. N. The Necessity to Develop Geographical Tourism in Diversification Of Tourism Industry / A. N. Nigmatov, O. K. U. Tobirov // *European Science Review*. – 2021. – No. 5-6. – P. 9-16. – DOI 10.29013/ESR-21-5.6-9-16. – EDN RPAGTX.
28. Nigmatov, Askar, and Odiljon Tobirov. "Scientific And Theoretical Foundations Of The Concepts Of Tourism, Geography And Geographical Tourism." *The American Journal of Interdisciplinary Innovations and Research* 3.03 (2021): 1-10.
29. Nigmatov, Askar, Anvar Rasulov, and Odil Tobirov. "Methodology for assessing the tourist potential of the nature of the Fergana Valley using GIS technologies and experimental methods." *Journal of Pharmaceutical Negative Results* (2022): 2268-2286.
30. Nigmatullaevich, Nigmatov Askar, and Tobirov Odiljon Kobiljon Ugli. "The Necessity to Develop Geographical Tourism in Diversification Of Tourism Industry." *European science review* 5-6 (2021): 9-16.
31. Odiljon, T. Methodology for Assessing the Tourist Potential of the Nature of the Fergana Valley using GIS Technologies and Experimental Methods. Preprints 2022, 2022090181. <https://doi.org/10.20944/preprints202209.0181.v1>
32. Saidakbarovich, Meliev Muzaffar, and Rakhmonaliev Behruzbek Dilmurodjon'S. Ogli. "GLACIER MELTING: CONTROL AND MITIGATION STRATEGIES." *Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods* 1.3 (2023): 26-33.
33. Saidakbarovich, Meliev Muzaffar. "INNOVATIVE METHODS OF TEACHING NATURAL GEOGRAPHY OF THE OCEAN AND ITS DECISIVE ROLE IN EDUCATION OF ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS." *Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research* 1.8 (2023): 86-92.
34. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar. "ISSUES OF FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN THE PROCESS OF TEACHING THE SUBJECT "INLAND WATERS" IN GEOGRAPHY LESSONS." *Journal of new century innovations* 41.2 (2023): 144-150.
35. Saidakbarovich, Meliev Muzaffar. "TEACHING PROBLEMS AND SOLUTIONS OF AGRICULTURAL LAND IRRIGATION IN FERGANA REGION IN GEOGRAPHY LESSONS." *Journal of new century innovations* 41.2 (2023): 151-156.
36. Saidakbarovich, Meliyev Muzaffar. "Teacher, and Kokan SPI Student." *GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF FUNERALS." Innovative Technologica: Methodical Research Journal* 3 (2022): 72-78.